

Yayın Geliş Tarihi: 2025-06-05

Yayın Onay Tarihi: 2025-07-11

DOI No: 10.35343/kosbed.1714960

Hande ERK¹

Hamdi EMEÇ²

Phillips Eğrisi Yaklaşımıyla Türkiye’de Enflasyon Dinamikleri: Küreselleşme Sürecinde Dönemsel Farklılıklar

*Inflation Dynamics in Turkey with the
Phillips Curve Approach: Periodic
Differences in the Globalization Process*

Özet

Bu çalışmada, Türkiye ekonomisinde küreselleşmenin enflasyon üzerindeki etkisi Phillips Eğrisi yaklaşımıyla incelenmiştir. Küreselleşmenin çıktı açığı-enflasyon ilişkisi üzerindeki etkisi dönemler itibarıyla analiz edilmiş ve bu ilişkinin zaman içindeki değişimi ortaya konulmuştur. Elde edilen bulgulara göre, Türkiye’nin dışa açılmaya ve küresel entegrasyona geçiş süreci olarak tanımlanan 1981-2002 döneminde küresel ekonomik entegrasyon, enflasyon dinamiklerinde belirleyici rol oynamaktadır. Enflasyon Hedeflemesi Rejimi ve para politikası reformu ile makroekonomik istikrarın yeniden sağlandığı ve küresel piyasalarla entegrasyonunun derinleştiği 2003-2022 döneminde ise küreselleşme düzeyindeki değişimlerin enflasyon üzerinde doğrudan etkili olmadığı, ancak küresel şoklar yoluyla dolaylı etkiler yarattığı sonuçlarına ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ekonomik Küreselleşme, Phillips Eğrisi, Çıktı Açığı

Jel Kodları: C22, E31, E52, F41, F62

Abstract

In this study, the effect of globalization on inflation in the Turkish economy was examined with the Phillips Curve approach. The Turkish economy was examined in two separate periods where structural differences became evident using the time series analysis method. First, the 1981-2002 periods, which are defined as the process of Türkiye's opening to the outside world and global integration, are discussed. According to the findings, global economic integration plays a determining role in the dynamics of inflation during the period in question. Secondly, the periods of 2003-2022, when macroeconomic stability was restored and integration with global markets deepened with the Inflation Targeting Regime and monetary policy reform, were examined. The findings show that changes in the level of globalization during the period in question did not have a direct effect on inflation but rather created indirect effects through global shocks.

Keywords: Economic Globalization, Phillips Curve, Output Gap

Jel Codes: C22, E31, E52, F41, F62

¹Hande Erk, Dokuz Eylül Üniversitesi, Ekonometri, handeerk1@gmail.com, Orcid ID: 0000-0003-3569-042X

²Hamdi Emeç, Dokuz Eylül Üniversitesi, Ekonometri, hamdi.emec@deu.edu.tr, Orcid ID: 0000-0001-6348-5794

³Bu makale Hande Erk'in Doç. Dr. Hamdi Emeç danışmanlığında hazırladığı doktora tezinden türetilmiştir.

GİRİŞ

Küreselleşme, çeşitli çevreler ve yazarlar tarafından farklı tanımlamalara sahip, herkes tarafından kabul edilen tek bir tanımı olmayan çok boyutlu bir olgudur (Solmaz, 2014:91). En kısa tabirle küreselleşmeyi, coğrafi sınırların ortadan kalktığı, ulusların sahip olduğu sosyo-kültürel, ekonomik, siyasi ve çevresel unsurların diğer uluslarla iç içe geçtiği bir süreç olarak ifade edebiliriz. Bu çalışma kapsamında küreselleşmenin ekonomik tanımı üzerinde durulmuştur. Günümüzde pek çok Parasal Karar Verici Otoritenin nihai amacı fiyat istikrarını sağlamaktır. Fiyat istikrarı ise, para politikasının uzun dönemli temel amaçları olan büyüme ve istihdama yönelik, ekonomik birimlerin karar alma süreçlerinde etkili olmayacak ölçüde düşük ve istikrarlı bir enflasyon oranını ifade eder (TCMM, 2022). Dolayısıyla enflasyon oranının ve enflasyona etki eden unsurların sağlıklı bir şekilde tahminlenmesi, parasal otoritelerin fiyat istikrarını sağlamadaki başarısında etkili olmaktadır (Demir, 2018: 27). Geleneksel yaklaşım, enflasyon dinamiklerini modellemede yurtiçi hasıla gibi ülkeye özgü faktörlere odaklanır. Genellikle arz şokları şeklinde yakalanan dış faktörlere ise sınırlı bir şekilde yer verilir. Bununla birlikte, uluslararası ticaret, finansal entegrasyon ve faktör piyasaları arasındaki etkileşimle artan küreselleşme seviyesi, enflasyon sürecinin doğasını değiştirmiştir. Bu nedenle enflasyon dinamiklerinin iç piyasalardan ziyade küresel olaylardan daha fazla etkilenmesi söz konusu olabilmektedir. Bu noktada “Enflasyonun Küreselleşmesi Hipotezi” olarak da bilinen, birbirine entegre piyasaların enflasyonun yerel belirleyicilerinin yerini küresel faktörlerin almasına izin vereceği görüşü, bazı önemli politika sonuçları nedeniyle öne çıkmaktadır. (Ahmad ve Civelli, 2016: 1-3). Bu hususta özellikle son yıllarda yapılan çalışmalarda küresel çıktı açığı üzerinde durulmuş, enflasyon dinamiklerinin araştırılmasında genellikle Phillips Eğrisi yaklaşımı kullanılmıştır. Klasik Phillips Eğrisi yaklaşımı, enflasyonun içsel faktörler (Çıktı açığı / işsizlik) tarafından belirlendiğini varsayar. Enflasyonun küreselleşme hipotezi ise temel olarak, enflasyon dinamiklerinin belirlenmesinde yalnızca yurtiçi piyasalardaki arz/talep koşullarının değil aynı zamanda ürün fiyatları ve girdi maliyetlerini etkileyen küresel arz/talep koşullarının da dikkate alınması gerektiğini öne sürer (Ihrig vd., 2007: 6).

Bu çalışma kapsamında küreselleşmenin yerel enflasyon dinamikleri üzerindeki etkisi Phillips Eğrisi yaklaşımıyla incelenmiştir. Çalışmanın iki temel hipotezi vardır. İlk hipotez, Türkiyede Enflasyon, yalnızca iç talep koşullarıyla değil, aynı zamanda küresel ekonomik entegrasyon düzeyiyle de şekillenmektedir. İkinci Hipotez, Ekonomik küreselleşme düzeyindeki değişimler çıktı açığı ile enflasyon arasındaki geleneksel Phillips Eğrisi ilişkisini zayıflatmıştır. Bu amaçla, Türkiye ekonomisi, Küreselleşmeye geçiş (1981-2002) ve küresel entegrasyon (2003-2022) dönemi olmak üzere iki ayrı dönemde ele alınmıştır. Literatürde küreselleşme etkisi çoğu zaman tek bir dönem üzerinden ele alınırken bu çalışmada, küreselleşmenin çıktı açığı-enflasyon ilişkisi üzerindeki etkisi dönemler itibarıyla analiz edilmiş ve bu ilişkinin zaman içindeki değişimi ortaya konularak literatüre özgün bir katkı sağlanmıştır.

1. PHİLLİPS EĞRİSİ YAKLAŞIMI

Phillips Eğrisi olarak adlandırılan yaklaşım, ilk olarak Albano William Phillips tarafından 1958 yılında yayınlanan “The Relation between Unemployment and the Rate of Change of Money Wage

Ratesi in the United Kingdim: 1861-1957” başlıklı makalesinde ortaya atılmıştır. Phillips bu çalışmasında, Birleşik Krallığa ilişkin verilerden yararlanarak 1861-1957 dönemini üç ayrı döneme ayırarak incelemiş ve işsizlik oranı ile parasal ücretlerdeki değişim oranı arasında doğrusal olmayan, ters yönlü bir ilişki bulunduğunu ortaya koymuştur.

Phillips (1958), işsizlik ve parasal ücret oranları arasındaki ilişkiyi aşağıdaki denklem yardımıyla incelemiştir;

$$y + a = bx^c \quad (1)$$

$$\log(y + a) = \log b + c \log x \quad (2)$$

Burada y , ücret oranlarındaki değişim oranını ve x , işsizlik yüzdesini ifade etmektedir. b ve c sabitleri en küçük kareler ile tahmin edilmiştir. a sabiti ise x ve y 'nin ortalamasıyla elde edilmiştir. Çalışmada, 1861-1967 dönemi Birleşik Krallık verileriyle denklem aşağıdaki gibi tahmin edilmiştir.

$$y + 0.900 = 9.638x^{-1.394} \quad (3)$$

$$\log(y + 0.900) = 0.984 - 1.394 \log x \quad (4)$$

Yukarıda tahminlenen model, işsizlik oranında meydana gelecek bir artışla ücret değişim oranının azalacağını, işsizlik oranında meydana gelecek bir azalışla ise ücret değişim oranının artacağını ifade etmektedir. Sonuç olarak Phillips (1958), işsizlik ve ücret değişim oranı arasındaki negatif ve doğrusal olmayan ilişkiyi ortaya koymuştur.

Phillips Eğrisi ile ifade edilen ücret parasal ücret oranı ve işsizlik arasındaki ilişkisi ampirik bir katkı olup teorik temelden yoksundur. Phillips'in bu ampirik katkısını teorik bir temele dayandırmaya çalışan ise Lipsey (1960) olmuştur. Lipsey (1960), parasal ücret oranının değişme hızının aşırı taleple ilişkili olduğunu ve özellikle orantılı dengesizlik ne kadar büyükse, ücretlerin o kadar hızlı değişeceği dinamik bir hipotezle sunmuştur (Liseye, 1960:13).

Phillips (1958) ve Lipsey (1960) çalışmalarında parasal ücretlerdeki değişim oranı ile işsizlik oranı arasındaki ilişkiyi ortaya koyarken diğer taraftan Samuelson ve Solow (1960) çalışmalarında ücretlerdeki değişim oranı yerine enflasyon oranını kullanarak Phillips eğrisine yeni bir soluk kazandırmıştır. Samuelson ve Solow (1960), Amerikan ekonomisi için 1938-1946 dönemini kapsayan çalışmasında politika yapıcılara fiyat istikrarını sağlamada ne kadar işsizlik oranına katlanmaları gerektiği, tersine işsizlik oranını azaltmak için ise ne kadar enflasyon oranına razı olmaları gerektiği konusunda bir bakış açısı sunmuştur.

Phillips eğrisinin gelişimine katkı yapan iktisatçılardan bir diğeri ise ABD'li iktisatçı Arthur Okun'dur. Keynesyen iktisat görüşüne sahip Okun (1962) çalışmasında, ABD ekonomisinin tam istihdam koşullarında bulunduğu bir durumda ne kadar çıktı elde edilebileceğini ortaya koymak amacıyla büyüme ve işsizlik arasındaki ilişkiyi ele almıştır. Oluşturduğu aralık ve fark denklemleri gibi alternatif modelleri kullandığı çalışmasında, büyüme ve işsizlik oranları arasında ters yönlü bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur. Okun (1962)'ün çalışmasında kullandığı aralık modeli aşağıdaki gibidir:

$$u^p - u^t = -a \times (y_t - y^p)/y^p + \varepsilon_t \quad (5)$$

Yukarıda verilen aralık modelinde u_t ve y_t sırasıyla t dönemindeki işsizlik ve reel üretim düzeyini, u_p ve y_p ise sırasıyla doğal işsizlik oranı ve potansiyel üretim düzeyini nitelemektedir. Denklemde yer alan a okun katsayısını ve ε_t ise hata terimini temsil etmektedir. a katsayısının negatif değerli olması işsizliğin doğal düzeyinden sapsması ile reel milli gelirin kendi potansiyeline göre değişimi arasında negatif ve ters yönlü ilişki olduğunu belirtmektedir. Okun (1962)'un aralık denkleminde yer alan potansiyel üretim düzeyi, ekonomide enflasyona neden olmadan, tüm kaynakların kullanılmasıyla elde edilebilecek üretim düzeyini göstermektedir. Reel üretim düzeyinin potansiyel üretim düzeyinden sapsması, çıktı açığını ifade etmektedir. Okun (1962) çalışmasında, işsizlik oranı ile doğal işsizlik oranı arasındaki açığı gösteren konjonktürel işsizlik açığını, reel üretim düzeyinin potansiyel üretim düzeyinden sapsmasına diğer bir deyişle çıktı açığına eşit kabul etmiştir. Denklem Phillips eğrisi çerçevesinde ele alındığında aşağıdaki forma dönüşecektir:

$$\pi = \pi^e + b(y - y^p) \quad (6)$$

Beklentilerle genişletilmiş Phillips eğrisinin gösterildiği yukarıdaki modelde, işsizlikle enflasyon arasındaki negatif yönlü ilişki, enflasyonla çıktı açığı arasındaki pozitif yönlü ilişki halini almıştır (Biçer, 2017:84-85). Okun (1962) tarafından yapılan çalışma sonrasında, Phillips eğrisi üzerine yapılan çalışmalarda işsizlik oranı yerine çıktı açığının kullanılmaya başladığı görülmüştür.

2.LİTERATÜR İNCELEMESİ

Küreselleşmenin enflasyon dinamikleri üzerindeki etkisini ele alan literatür, farklı ülkeler ve dönemler için farklı yöntemlerle yapılan çalışmalardan oluşmakta olup, sonuçlar büyük ölçüde örneklem, yöntem ve kullanılan değişkenlere bağlı olarak çeşitlilik göstermektedir.

Tootell (1998), ABD Ekonomisi için 1973-1996 dönemi kapsamında küresel çıktı açığının yurtiçi enflasyon oranı üzerinde etkisini Genişletilmiş Phillips Eğrisi denklemi kullanarak analiz etmiştir. Küresel çıktı açığının belirlenmesinde ABD'nin ticaret partnerleri olan Kanada, Fransa, Almanya, İtalya, Japonya ve İngiltere dikkate alınmıştır. Elde edilen bulgulara göre küresel çıktı açığının yurtiçi enflasyon oranı üzerinde etkili olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Ball (2006), 14 sanayi ülkesi için 1985-2005 dönemini kapsayan çalışmasında küreselleşmenin yerel enflasyon üzerindeki etkisini Standart Phillips Eğrisi yardımıyla incelemiştir. Çalışmanın bağımlı değişkeni enflasyon oranı, bağımsız değişkenleri ise ulusal çıktı açığı ve küresel çıktı açığıdır. Havuzlanmış EKK sonuçlarına göre, her iki çıktı açığının da enflasyon oranı üzerinde istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif bir etkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Modelde ulusal çıktı açığı yer alırken, küresel çıktı açığı eklendiğinde R^2 'nin yalnızca 0.01 arttığı görülmüştür. Yazar tarafından bu sonuç enflasyon dinamiği üzerinde ulusal çıktı açığının, küresel çıktı açığından daha fazla etkili olduğu şeklinde yorumlanmıştır.

Eren ve Çiçek (2009). Türkiye'de enflasyon oranı ve yurtiçi ekonomik aktivite arasındaki ilişkiyi küresel çıktı açığı hipotezi çerçevesinde araştırmıştır. Çalışma iki temel soru üzerine odaklanmaktadır. Birincisi, Yurtiçi enflasyon oranının ulusal çıktı açığına olan duyarlılığı azalmış mıdır? Bu sorunun

yanıtı Geriye ve İleriye Dönük Genişletilmiş Phillips Eğrisi Modelleri ile ele alınmıştır. İkincisi, Küresel talep gelişmelerinin yurtiçi enflasyon oranı üzerinde açıklayıcı gücü bulunmakta mıdır? Bu sorunun yanıtı ise Kalman Filtresi algoritması yardımıyla verilmeye çalışmıştır. Ampirik analizde, 1987 - 2007 dönemi için çeyreklik veriler kullanılmıştır. Çalışmanın değişkenleri yurtiçi enflasyon oranı, ticarete konu olan mallar enflasyon oranı, ticarete konu olmayan mallar enflasyon oranı, ulusal çıktı açığı, küresel çıktı açığı ve nominal döviz kuru değişim oranıdır. En küçük kareler yöntemi ile elde edilen bulgulara göre küresel çıktı açığının yurtiçi enflasyon oranı özellikle de ticarete konu olan mallar enflasyon oranı üzerinde etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kalman Filtresi algoritması sonucuna göre ise Phillips Eğrisi'nin eğiminin zaman içerisinde azaldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Ahmad ve Civelli (2016), 6 IOECD ülkesinin 1985-2006 dönemleri için küreselleşmenin enflasyon oranı üzerine etkisini doğrusal ve doğrusal olmayan Phillips Eğrisi modelleri ile incelemiştir. Doğrusal Phillips Eğrisi modelinde küresel çıktı açığı katsayısı genellikle negatif ve istatistiki olarak anlamsız elde edilmiştir. İstisna olarak İrlanda'da küresel çıktı açığının enflasyon üzerindeki etkisi %10 önem düzeyinde anlamlıdır. Ulusal çıktı açığı değişkeni katsayıları yine hemen hemen bütün ülkeler için istatistiki olarak anlamsızdır. Doğrusal olmayan Phillips Eğrisi modelinde ise Amerika, Avustralya, Japonya ve Fransa için küreselleşmenin enflasyon üzerinde bir etkisi bulunamamıştır. Genel olarak, dışa açıklık değişkeni katsayısı anlamlı olan ülkelerde Phillips eğrisi kapsamında enflasyon ve çıktı açıkları arasında gözlemlenen doğrusal olmayan ilişki, enflasyonun küreselleşme hipotezi ile büyük ölçüde tutarlı elde edilmiştir.

Literatürde yer alan çalışmalar değerlendirildiğinde, küreselleşmenin enflasyon üzerindeki etkisinin tek boyutlu, tutarlı ve genellenebilir bir biçimde ortaya konulmasının güç olduğunu göstermektedir. Bu ilişkinin yönü ve gücü; ülkelerin yapısal özelliklerine, uygulanan ekonomi politikalarına ve analiz edilen dönemsel farklılıklara bağlı olarak değişkenlik göstermektedir. Bununla birlikte, küresel çıktı açığı gibi dışsal faktörlerin enflasyon üzerindeki etkisinin, özellikle ticarete konu olan mal gruplarında ve gelişmekte olan ekonomilerde daha belirgin olduğu yönünde bulgulara ulaşılmıştır.

3.MODEL, VERİ SETİ VE YÖNTEM

Bu çalışmada küreselleşmenin enflasyon üzerindeki etkisi Phillips Eğrisi yaklaşımı çerçevesinde ele alınmıştır.

Çalışmanın bağımlı değişkeni enflasyon oranıdır. Enflasyon oranını temsilen, TÜFE (2010=100 bazlı) serisi kullanılmıştır. Söz konusu değişkene ilişkin veriler Dünya Bankası veri tabanından elde edilmiştir. Çalışmanın bağımsız değişkenleri Çıktı açığı ve Ekonomik küreselleşme endeksidir. Çıktı açığı değişkeni reel Gayri Safi Yurt İçi Hasılası (GSYİH) verilerine Hodrick-Prescott (HP) filtresi uygulanarak hesaplanmıştır. Bu yöntemde, gözlemlenen reel GSYİH serisi uzun vadeli trend bileşeni ve kısa vadeli döngüsel bileşen olmak üzere ikiye ayrılmış; böylece potansiyel üretim düzeyi ile gerçekleşen üretim arasındaki fark olarak tanımlanan çıktı açığı değişkeni elde edilmiştir. Reel GSYİH verileri Dünya Bankası veri tabanından temin edilmiştir. Küreselleşmeyi temsilen, KOF Ekonomik Küreselleşme Endeksi kullanılmıştır. KOF Ekonomik Küreselleşme Endeksi İsviçre'deki ETH Zürich bünyesinde faaliyet gösteren KOF Ekonomi Araştırmaları Enstitüsü (Konjunkturforschungsstelle)

tarafından geliştirilen ve yayınlanan, ülkelerin küreselleşme düzeyini yıllar itibarıyla ölçen kapsamlı bir endekstir. Söz konusu değişkene ait veriler KOF Ekonomi Araştırmaları Enstitüsü resmi veri tabanından elde edilmiştir.

Çalışmada ilk olarak 1981 - 2002 Küreselleşmeye Geçiş Dönemi Genişletilmiş Phillips Eğrisi modeli çerçevesi ele alınmıştır. Söz konusu dönem, Türkiye'nin içe kapalı ithal ikameci sanayileşme stratejisini terk ederek dışa açılmaya ve küresel entegrasyona geçiş süreci olarak tanımlanmaktadır. Bu çerçevede model, yalnızca geleneksel çıktı açığı değişkeni ile sınırlı kalmamış, aynı zamanda küreselleşme düzeyini temsil eden KOF ekonomik küreselleşme endeksi de modele entegre edilmiştir.

İkinci olarak 2003-2022 Küresel Entegrasyon Dönemi Genişletilmiş Phillips Eğrisi modeli çerçevesinde incelenmiştir. Bu dönem, Enflasyon Hedeflemesi Rejimi ve para politikası reformu ile makroekonomik istikrarın yeniden sağlandığı ve küresel piyasalarla entegrasyonunun derinleştiği bir süreci ifade etmektedir. Bu dönemde ayrıca Türkiye ekonomisi 3 temel şokla karşılaşmıştır. 2008 Küresel Finansal Krizi dış talebin daralmasına neden olmuştur, 2018 Döviz Kuru Krizi ile Türk lirası ani ve sert bir şekilde değer kaybetmiş ve enflasyon hızla yükselmiştir, 2020 yılında yaşanan COVID-19 pandemisi, küresel tedarik zincirlerinde yaşanan aksaklıklar hem arz hem de talep yönlü enflasyonist baskıları beraberinde getirmiştir. Bu nedenle, modele söz konusu şokları temsil eden kukla değişkenler dahil edilerek, yapısal kırılmaların enflasyon üzerindeki etkileri analiz edilmiştir.

Her iki modelde kullanılan temel eşitlik aşağıdaki gibidir:

$$\pi_t = b_0 + b_1(y_t - y_t^*) + b_2KOFecG\dot{I}_t + e_t \quad (7)$$

Burada;

π_t : Enflasyon Oranı

$y_t - y_t^*$: Çıktı Açığı

$KOFecG\dot{I}_t$: Ekonomik küreselleşme endeksi

e_t : Hata terimini ifade etmektedir.

4.MODEL SONUÇLARI

Bu bölümde çalışmada kullanılan değişkenlere ilişkin durağanlık testlerine ve model sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 1: Dickey Fuller (ADF) Birim Kök Testi: 1981 – 2002 Küreselleşmeye Geçiş Dönemi

Değişkenler	Gecikme Uzunluğu(k)	ADF Test İstatistiği	Kritik Değer
π_t	4	-0.868 (T_μ)	-2.630
	4	-2.034 (T_τ)	-3.240
$d(\pi_t)$	4	-5.052* (T_μ)	-3.750
	4	-6.137* (T_τ)	-4.380
$y_t - y_t^*$	4	-3.510* (T_μ)	-3.750
	4	-3.683** (T_τ)	-3.600
KOFecGİ	1	-1.504 (T_μ)	-2.630
	1	-1.581 (T_τ)	-3.240
$d(KOFecGİ)$	0	-3.200** (T_μ)	-3.000
	0	-3.076 (T_τ)	-3.240

¹(T_μ) Birim kök regresyon denklemlerinde trend değişkeninin yer almadığını, (T_τ) ise trend değişkeninin yer aldığı gösterir.

²Uygun gecikme uzunlukları AKAIKE Bilgi Kriterine göre seçilmiştir.

³(*), (**), (***) , 1%, 5% ve 10% anlamlılık düzeylerini göstermektedir.

Tablo 1’de 1981–2002 dönemini kapsayan küreselleşmeye geçiş sürecinde Türkiye ekonomisine ait temel makroekonomik serilerin durağanlık yapısını belirlemek amacıyla uygulanan ADF birim kök testi sonuçları yer almaktadır. Elde edilen bulgulara göre Enflasyon serisi hem sabitli hem de trendli modelde kritik değerlerin üzerindedir dolayısıyla birim kök temel hipotezi reddedilemez enflasyon serisi düzeyde durağan değildir. Ancak serinin birinci farkı alındığında hem sabitli hem de trendli modelde ADF test istatistikleri anlamlı bulunmuş ve enflasyon serisinin I(1) olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çıktı açığı değişkeni ise sabitli modelde %1, trendli modelde %5 anlamlılık düzeyinde durağandır. Bu sonuç, çıktı açığı değişkeninin düzeyde durağan olduğunu göstermektedir. Öte yandan, Ekonomik küreselleşme endeksi (KOFecGİ), düzeyde durağan değildir; ancak birinci farkı alındığında sabitli modelde %5 düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Bu sonuçlara göre enflasyon ve küreselleşme serileri I(1) iken, çıktı açığı I(0) düzeyindedir.

Tablo 2: Genişletilmiş Phillips Eğrisi Modeli: 1981 – 2002 Küreselleşmeye Geçiş Dönemi

Değişkenler				R ² : 0.1565
$d(\pi_t)$ Bağımlı Değişken)	Katsayı	Std.Hata	t	P> t
b ₀	3.2140*	1.0321	3.11	0.006
$y_t - y_t^*$	0.0006	0.0003	0.00	0.999
$d(KOFecGİ)$	-1.0700***	0.5965	-1.79	0.090

(*), (**), (***) , 1%, 5% ve 10% anlamlılık düzeylerini göstermektedir.

Tablo 2. 1981–2002 dönemi küreselleşmeye geçiş sürecini kapsayan genişletilmiş Phillips eğrisi model sonuçlarını göstermektedir. Modelin belirleyicilik katsayısı R²=0.1565 olarak elde edilmiştir. Bu sonuç, modelin enflasyonun birinci farkındaki değişimin yalnızca %15,6’lık kısmını açıkladığını göstermektedir. Dolayısıyla, söz konusu dönemde enflasyon dinamiklerini etkileyen başka yapısal veya parasal etkenlerin de olabileceği değerlendirilmektedir. Katsayılar incelendiğinde, modelin sabit

terimi istatistiksel olarak anlamlıdır. Bu sonuç, modele dahil edilmeyen sabit bir enflasyonist eğilimi göstermektedir. Öte yandan, çıktı açığı değişkeninin katsayısı istatistiksel olarak anlamsızdır. Bu bulgu, söz konusu dönemde Türkiye’de çıktı açığı ile enflasyon arasında ilişki olmadığı ve dolayısıyla klasik Phillips eğrisi yaklaşımının geçersiz olduğu sonucunu ortaya koymaktadır.

Ekonomik küreselleşme endeksinin birinci farkı ise negatif katsayıya sahip ve %10 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlıdır. Bu bulgu, küreselleşme düzeyindeki artışın enflasyonu baskılamaya yönünde bir etkisi olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda elde edilen regresyon sonucu, Türkiye’de küreselleşme düzeyindeki artışların doğrudan çıktı açığıyla bağlantılı olmayan bir mekanizma üzerinden fiyat dinamiklerini etkilediği ve Türkiye enflasyonunun yapısal dönüşümünde belirleyici rol oynadığını ortaya koymaktadır.

Tablo 3: Dickey Fuller (ADF) Birim Kök Testi: 2003 - 2022 Küresel Entegrasyon Dönemi

Değişkenler	Gecikme Uzunluğu(k)	ADF Test İstatistiği	Kritik Değer
π_t	4	-3.363** (T_μ)	-3.000
	4	-0.093 (T_τ)	-3.240
$y_t - y_t^*$	1	-2.580** (T_μ)	-2.630
	1	-2.550 (T_τ)	-3.240
KOFecGİ	0	-2.519 (T_μ)	-2.630
	0	-2.612 (T_τ)	-3.240
$d(KOFecGİ)$	1	-3.917* (T_μ)	-3.750
	1	-4.667* (T_τ)	-4.380

¹(T_μ) Birim kök regresyon denklemlerinde trend değişkeninin yer almadığını, (T_τ) ise trend değişkeninin yer aldığı gösterir.

²Uygun gecikme uzunlukları AKAIKE Bilgi Kriterine göre seçilmiştir.

³(*), (**), (***) , 1%, 5% ve 10% anlamlılık düzeylerini göstermektedir.

Tablo 3.’te Türkiye ekonomisinin küresel entegrasyon sürecinde (2003–2022) temel makroekonomik değişkenlerin ADF birim kök testi sonuçları yer almaktadır. Test sonuçlarına göre, enflasyon değişkeni sabitli model kapsamında %5 anlamlılık düzeyinde durağan bulunmuştur. Trendli modelde ise uzun dönemli deterministik bir trend yapısı içermediği sonucuna ulaşılmıştır. Çıktı açığı serisi sabitli modelde %10 anlamlılık düzeyinde durağan bir yapı göstermektedir Trendli modelde ise birim kök hipotezi açık biçimde reddedilememektedir. Dolayısıyla çıktı açığı değişkeni, bu dönemde zayıf düzeyde durağanlık özelliği göstermektedir. Bu sonuç çıktı açığının Türkiye ekonomisindeki yapısal dalgalanmalardan etkilendiğini göstermektedir. KOFecGİ endeksi düzeyde hem sabitli hem de trendli modellerde durağan bulunmamıştır. Buna karşın serinin birinci farkı alındığında hem sabitli hem de trendli modellerde test istatistikleri %1 anlamlılık düzeyinde durağandır. Bu sonuç, küreselleşmenin kademeli artan bir süreç olduğuna işaret etmektedir.

Tablo 4: Genişletilmiş Phillips Eğrisi Modeli: 2003- 2022 Küresel Entegrasyon Dönemi

Değişkenler				R ² : 0.8454
π_t (Bağımlı Değişken)	Katsayı	Std.Hata	t	P> t
b_0	70.0251**	27.5690	0.025	0.025
$y_t - y_t^*$	0.0005**	0.0002	0.069	0.069
$d(KOFecGI)$	3.1494	8.8042	0.726	0.726
Dummy2008	38.1395	33.0725	0.270	0.270
Dummy2018**	150.6725	48.1973	0.008	0.008
Dummy2020*	121.6989	51.0955	0.033	0.033

(*), (**), (***) , 1%, 5% ve 10% anlamlılık düzeylerini göstermektedir.

Tablo 4'te 2003–2022 küresel entegrasyon dönemine ilişkin tahmin edilen genişletilmiş Phillips Eğrisi model sonuçları yer almaktadır. Model Türkiye'de enflasyon dinamiklerinin analizi bağlamında çıktı açığı, ekonomik küreselleşme endeksi ve yapısal kırılma dönemlerini temsil eden kukla değişkenleri içermektedir. Modelin belirlilik katsayısı $R^2 = 0.8454$ olarak elde edilmiştir, enflasyon değişkeni büyük lde (%84,5) açıklayıcı değişkenler tarafından açıklanmaktadır; bu sonuç modelin genel geçerliliğini yansıtılmaktadır. Modeldeki sabit katsayı 70.0251 olup, %5 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlıdır. Bu sonuç diğer bağımsız değişkenler (ıktı açığı, küreselleşme endeksi, kriz yıllarına ait dummy'ler) sıfır olduğunda enflasyonun 70 birim artacağını, Türkiye ekonomisinin 2003 – 2022 döneminde yüksek düzeyli yapısal enflasyon içinde olduğunu yansıtılmaktadır.

ıktı açığı değişkeni katsayısı Phillips Eğrisi temel teorik varsayımlarıyla tutarlı pozitif işaretili ve istatistiki olarak anlamlı elde edilmiştir. Ancak katsayının etkisi oldukça dşktir. Ekonomide oluşan talep fazlası fiyat düzeyini yukarı yönlü baskılayarak enflasyonun artmasına sınırlı etki yaratılmaktadır. Söz konusu dönemde klasik Phillips Eğrisinin Türkiye ekonomisinde geçerliliği zayıftır. KOFecGI değişkeni katsayısı pozitif işarete sahiptir (3.1494), ancak bu etki istatistiksel olarak anlamlı değildir. Bu sonuç, küreselleşme seviyesindeki yıllık değişimlerin doğrudan enflasyon üzerinde etkili olmadığını göstermektedir. Bu bağlamda, söz konusu etkilerin daha sağlıklı biçimde analiz edilebilmesi amacıyla modele 2008 küresel finansal krizi, 2018 döviz kuru krizi ve 2020 COVID-19 pandemisi gibi dönemin belirleyici şoklarını temsil eden kukla değişkenler (dummy) dahil edilmiştir.

Modelde 2008 küresel finansal krizini temsil eden kukla değişken katsayısı 38.1395 olup, pozitif işarete rağmen istatistiksel olarak anlamlı değildir. Bu bulgu, 2008 krizinin Türkiye enflasyonu üzerinde doğrudan bir etkiye sahip olmadığını göstermektedir. Nitekim bu dönemde, Türkiye ekonomisi krizle birlikte ortaya çıkan küresel talep daralmasından, enflasyondan ziyade büyüme hızı üzerinden etkilenmiştir. Bu nedenle 2008 yılı, Türkiye açısından daha çok finansal aktarım mekanizmalarının yavaşladığı bir kırılma yılı olarak değerlendirilmektedir.

Modelde 2018 yılını temsil eden kukla değişken katsayısı 150.6725 olup %1 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlıdır. Döviz kuru şoku enflasyon üzerinde gcl ve belirgin bir etki

yaratmıştır. Türkiye ekonomisinin yüksek düzeyde ithal girdi bağımlılığı, küresel entegrasyonun doğal bir sonucudur. Bu bağlamda, döviz kurundaki hızlı yükseliş ithal girdi maliyetlerini artmasına ve dolayısıyla enflasyonun artmasına neden olmuştur.

2020 yılında yaşanan COVID-19 pandemisini temsil eden kukla değişken katsayısı 121.6989 olup, istatistiksel olarak %5 düzeyinde anlamlıdır. Bu dönemde küresel tedarik zincirindeki kesintiler arz yönlü maliyet enflasyonunun artmasına neden olmuştur. Aynı zamanda sanayi ve turizm gibi dış talebe duyarlı sektörlerde ciddi gerilemeler yaşanmış, tüketici davranışlarındaki değişimler ve pandeminin istihdam üzerindeki etkileri talep yönlü enflasyonu da etkilemiştir.

SONUÇ

Küreselleşmenin son çeyrek yüzyılda hız kazanmasıyla birlikte, gelişmekte olan ekonomilerin enflasyon dinamiklerinde önemli yapısal değişiklikler gözlemlenmiştir. Türkiye ekonomisi de bu dönüşüm sürecinde, dışa kapalı ithal ikameci sanayileşme stratejisinden dışa açık ve piyasa odaklı bir yapıya evrilmiştir. Enflasyonla mücadele politikalarının etkinliğini değerlendirmek amacıyla sıklıkla başvurulan Phillips Eğrisi çerçevesi, bu çalışmada küreselleşme endeksi değişkeni ile genişletilmiş formda ele alınmış, Türkiye ekonomisinde farklı dönemlerdeki enflasyon belirleyicileri incelenmiştir. Bu doğrultuda, 1981–2002 Küreselleşmeye Geçiş Dönemi ile 2003–2022 Küresel Entegrasyon Dönemi ayrımı yapılarak zaman serileri analiz yöntemiyle döneme özgü enflasyon dinamikleri analiz edilmiştir. Modelleme sürecinde, geleneksel çıktı açığı değişkenine ek olarak ekonomik küreselleşme endeksi ve yapısal şoklara karşılık gelen kukla değişkenler kullanılmıştır.

1981–2002 Küreselleşmeye Geçiş Dönemi'nde, çıktı açığı ile enflasyon arasında anlamlı bir ilişki olmadığı ve dolayısıyla klasik Phillips eğrisi yaklaşımının geçersiz olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Buna karşın ekonomik küreselleşme düzeyindeki artışın enflasyon üzerinde negatif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi olduğu tespit edilmiştir. Benzer şekilde Eren ve Çiçek (2009), küresel çıktı açığının yurtiçi enflasyon oranı üzerinde etkili olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bu sonucun birkaç temel nedeni vardır. Bu dönemde Türkiye serbest piyasa ekonomisine geçişi yaşarken enerji, tarım, ulaştırma gibi birçok sektörde devletin fiyat müdahalesi sürmekteydi. Bununla birlikte birçok sektörde rekabeti sınırlayan oligopol yapılar fiyatların talep koşullarına göre değil, maliyet artışları ve kâr marjı hedefleri doğrultusunda belirlemelerine neden olmaktaydı. Aynı zamanda sanayide ithal ara mala bağımlılık kur artışları nedeniyle fiyatlara yansımaktaydı. Bu bağlamda, ilgili dönemde Türkiye'de enflasyon dinamikleri iç talep koşullarından çok dışsal faktörler ve yapısal dönüşümlerle belirlenmiştir; bu da Phillips Eğrisi yaklaşımının geçerliliğini yitirmesine ve küreselleşmenin belirleyici etken olmasına neden olmuştur.

2003–2022 Küresel Entegrasyon Dönemi'nde ise modelin açıklayıcılığı belirgin biçimde artmış; çıktı açığı ile enflasyon arasında pozitif yönlü, ancak zayıf bir ilişki tespit edilmiştir. Bu bulgu, Phillips Eğrisi ilişkisinin bu dönemde zayıfta olsa işlediğine işaret etmektedir. 2003 yılı itibarıyla Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB), enflasyon hedeflemesi rejimine geçiş sürecine girmiş ve fiyat istikrarını temel öncelik haline getirmiştir. Para politikası çerçevesindeki bu değişim, enflasyon beklentilerinin daha iyi yönetilmesini sağlamış, böylece talep koşullarına olan duyarlılığı yeniden artırmıştır. Elde edilen bulgular doğrultusunda Küreselleşme endeksinin etkisi istatistiksel olarak

anlamsız olmasına karşın, 2018 Döviz Kuru Krizi ve 2020 COVID-19 pandemisi gibi dışsal şokların enflasyon üzerinde güçlü ve belirgin etkileri olduğu gözlemlenmiştir. Bu dönemde, küreselleşmenin Türkiye'de enflasyon dinamiklerine etkisi doğrudan olmaktan ziyade yapısal kırılmalar aracılığıyla dolaylı biçimde gerçekleşmiştir.

Bu çalışmanın bulguları, Türkiye'de enflasyonla mücadele politikalarının etkinliğinin artırılmasında yalnızca iç talep koşullarına değil, aynı zamanda küresel dinamiklere karşı da duyarlı bir yaklaşım benimsenmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Para politikasında güven tesisine, Merkez Bankası'nın bağımsızlığına ve beklenti yönetimine öncelik verilmesi önem arz etmektedir. Bunun yanında, ithalata bağımlı üretim yapısının azaltılması ve döviz kuru geçişkenliğinin etkili biçimde yönetilmesi, maliyet yönlü enflasyon baskılarını sınırlayacak yapısal adımlar arasında yer almalıdır. Bu çerçevede, enflasyonla etkin mücadele için çok yönlü, yapısal ve kurumsal temellere dayanan bütüncül bir yaklaşım benimsenmelidir.

ETİK BEYAN

Yazarlar çalışmanın tüm süreçlerinin araştırma ve yayın etiğine uygun olduğunu, etik kurallara ve bilimsel atıf gösterme ilkelerine uyduğunu beyan etmektedir. Araştırma etik izin gerektirmemektedir.

YAZAR KATKI ORANI

Fikir/ Kavram: Yazar1; Tasarım: Yazar1; Denetleme: Yazar1, Yazar2; Veri Toplama ve İşleme: Yazar1, Yazar2; Analiz ve/veya Yorum: Yazar1, Yazar2; Literatür Taraması: Yazar1; Makalenin Yazımı: Yazar1, Yazar2; Eleştirel İnceleme: Yazar1, Yazar2

FİNANSAL DESTEK

Bu çalışma mali açıdan desteklenmemiştir.

ÇIKAR ÇATIŞMASI

Yazarlar arası çıkar çatışması bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA

- Ahmad, S., & Civelli, A. (2016). Globalization and inflation: A threshold investigation. *Journal of Macroeconomics*, 48, 283–304. <https://doi.org/10.1016/j.jmacro.2016.03.001>
- Ball, L. M. (2006). *Has globalization changed inflation?* (NBER Working Paper No. 12687). National Bureau of Economic Research. <https://doi.org/10.3386/w12687>
- Demir, F. (2018). *Global vektör otoregresyon yaklaşımı: Enflasyonun küreselleşmesi hipotezi üzerine bir uygulama* [Doktora tezi, Akdeniz Üniversitesi]. Akdeniz Üniversitesi Akademik Arşiv.
- Eren, E., & Çiçek, S. (2009). Küreselleşme ve enflasyon: Küresel çıktı açığı hipotezi: Türkiye örneği. *Anadolu Uluslararası İktisat Kongresi* içinde (ss. 17–19). Eskişehir.
- Ihrig, J., Kamin, S. B., Lindner, D., & Marquez, J. (2010). Some simple tests of the globalization and inflation hypothesis. *International Finance*, 13(3), 343–375. <https://doi.org/10.1111/j.1468-2362.2010.01268.x>

- Lipsey, R. G. (1960). The relation between unemployment and the rate of change of money wage rates in the United Kingdom, 1862-1957: A further analysis. *Economica*, 27(105), 1-31. <https://doi.org/10.2307/2551424>
- Okun, A. M. (1962). The gap between actual and potential output. *Proceedings of the American Statistical Association* içinde (ss. 98-110). American Statistical Association.
- Phillips, A. W. (1958). The relation between unemployment and the rate of change of money wage rates in the United Kingdom, 1861-1957. *Economica*, 25(100), 283-299. <https://doi.org/10.2307/2550759>
- Samuelson, P. A., & Solow, R. M. (1960). Analytical aspects of anti-inflation policy. *The American Economic Review*, 50(2), 177-194.
- Solmaz, E. (2014). OECD ülkelerinde ülke içi gelir eşitsizliklerinin çok boyutlu küreselleşme endeksleri ile ilişkisi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 19(3), 91-108.
- Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası [TCMB]. (2022, 24 Haziran). *Fiyat istikrarı ve enflasyon*. <https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/TR/TCMB+TR/Main+Menu/Temel+Faaliyetler/Para+Politikasi/Fiyat+Istikrari+ve+Enflasyon>
- Tootell, G. M. (1998). Globalization and US inflation. *New England Economic Review*, (July/August), 21-33.